

משנה

שכנגד הכלב אסורין — להקדמה, ד"מחיר כלב" הן. אתנן כלב — "הילך טלה זה ותלין כלנתך אללי". מחיר זונה — שהחליף טלה זונה, וקנתה לשפחתו צאמה טלה. ולדותיהן — דמחיר ומתן. מותרין — שנאמר "שניהם" — ולא ולדותיהן.

גמרא

ולא רבית במחיריהם — אלמא "מחיר" היינו דמיס. אימא אתנן — ממש, דהא "מחיר" כלב" היינו מתן. ומחיר כלב כתיב — כלומר, מדכתיב ו"ו גבי "ומחיר" — מוסף על ענין ראשון, וזין חליפיו וזין אתננו אסור. ומשני שנים ולא שלשה — [היינו: מתן זונה, ומתן ומחיר כלב]. מחד מינייהו — שאין צאזתן שכנגדו שום טלה שזיה דמי הכלב, דהשתא דמי הכלב מעורבין צכולוהו. כגון שאותן שכנגדו שזיה כל חד וחד דינר, דהוו עשרה דינרין. ואותן תשעה שעמו שזין כל חד דינר חסר מעה, דהיינו תשעה דינרין פחות תשעה מעות, והכלב שזיה דינר ותשעה מעות, הרי עשרה דינרים. נמלא תשעה מאותן שכנגדו מגיע מדמי הכלב, והעשירי כולו כנגדו. לשון ירושלמי: כגון דשוי לכל חד וחד מאותן שכנגדו ארבע זוזי ופלגי חומשא דזוזא, דהוו להו זין כולהו ארבעים ואחד זוזא. ואותן שעמו לא שוו כל חד אלא ארבעה זוזי, דהוו שלשים ושש זוזי. ולכא שוי חמשה, והוו ארבעים ואחד. נמלא תשעה מעשרה שכנגדו, ככל אחד חתי חומש מדמי הכלב, והעשירי כולו כנגדו.

תוספות

ואידך לישתרו — פירוש: מטעם

ברירה. והשתא ניחא לפירוש רבינו יצחק דפסק הילכתא בכולי התלמוד דיש ברירה. אבל לרבינו תם דפסק הילכתא דאין ברירה, היכי פריך כל כך בפשיטות "ואידך לישתרו" ויש לומר: משום דאיכא תנאי דאית להו ברירה, פריך ליה ממתניתין דלא כוותיה מיתוקמא. יש לתמוה: דהכא משמע שאם איסור מעורב בהיתר — נוטל האיסור, וסומכין על ברירה לומר שזהו האיסור שנשתלק. לכן בהחיא ד"הלוקח יין מבין הכותים" (דמאי פרק ז משנה ד): "שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן מעשר", וסומך על ברירה, ולומר שזהו החולין שהוא שותה. וכן ההיא ד"שלשה שלקחו קניניהן בשותפות ומתה אחת מהן", דפריך התלמוד בפשיטות במסכת יומא (נהב): ונשקול ארבעה זוזי ונישדינהו, ואידך לישתרו משום ברירה! ואם כן בכל איסור המעורב בהיתר נסמך אבריה, ונשקול כשיעור האיסור, ואידך לישתרו. וכן זבחים שנתערבו בשור הנסקל, דאמרין (זבחים עב): ימותו, ואמאי? נהי דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי, מכל מקום נשקול חד מינייהו, ואידך לישתרו! ואומר מורי הרמ"ר: כלל גדול בדין זה, דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחלה ואחר כך נתערב בהיתר — לא סמכין אבריה, כיון שתערובתו היה באיסור. אבל הני תערובתן בהיתר, כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו, ולאחר התערובת נולד האיסור — אז סמכין אבריה.

ולהעמידו כנגד הכלב, והשאר יהיו מותרים, ומאחר וכך הוא, האי טיפונא [תוספות ז] של דמי כלב שדי בכלולהו [הטל, מתחלקת בכזום]. ולכן כל עשרת הטלאים נאסרים משום חלק "מחיר כלב" הנמצא בתוך כל אחד מהם.

ך עור שנינו במשנה כי אתנן הניתן עבור רביעת כלב וכן הניתן כמחיר (כחליפין) לקבלת זונה הרי זה מותר להקדמה. ובענין זה אמר ליה [ג] רבא מפרזקיא לרב אשי:

עיונים

וכן הוא אומר תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם. מכתוב זה למדים שה"מחיר" הריהו התמורה הניתנת כחלק מדרך המכירה ("תמכר") שלא בצורת דמים ("בלא הון") אלא דבר השווה לו בערכו. וכן פירש רבינו גרשום. אכן בפירוש רש"י מובא שמן הכתוב הזה למדים ש"מחיר" הריהו דמים. והתקשו בפירושו, שאם כן מה משמעות "בלא הון", וגם שאין זה "חליפי כלב" אלא תשלום עבורו!

ואימא אתנן זונה מובנה של שאלה זו מוסבר בדרך שונה בגירסת השונוט של הגמרא. לפי הגירסא שלפנינו ("ואימא אתנן זונה") יש לומר כוונת השאלה שפירוש "מחיר" שבפסוק "מחיר כלב" הריהו אף במובן של אתנן, ובדומה לאתנן הניתן לבעילת זונה שאסור, כך גם האתנן הניתן לרביעת כלב. וכן היא כוונת השאלה לגירסא (המובאת בשטמ"ק, וברש"י הריהו משולבת בתוך פירושו) "אימא אתנן ממש", שאין בגירסה זו איזכור של הזונה. וביותר לפי הגירסא (המובאת בשטמ"ק כלישנא אחרינא) "אימא מאי מחיר כלב" — אתננה של כלב.

ניפוק חדא להדי כלבא והנך כולהו לישתרו בסוגיה בבכורות (נא), מובא שאין שאלה זו אלא לשיטה האומרת "יש ברירה", ובנטילת האחד יתברר שהוא "מחיר הכלב", והשאר יותרו. ותשובת הגמרא שמדובר באופן שאי אפשר לברור אחד מתוך העשרה, משום חלק "מחיר כלב" הנמצא אף בשאר הטלאים. אכן, אף למסקנת הגמרא, אילו היה טלה ששוויו כשווי הכלב, אפשר היה לאסור אותו ולהתיר את שאר הטלאים. והקשו התוס': לפי זה, בכל תערובת איסור והיתר — יטול אחד מהתערובת ויאמר שזהו האיסור! ותירצו כי בכל איסור שהוברר תחילה ואחר כך התערב בהיתר — אין סומכים על דין ברירה, אבל כאן, הרי קודם שהתערב — לא היה האיסור מבורר, ועל כך סומכים. ובתוס' בבכורות (נב, ד"ה לברור) תירצו שכאן האיסור תלוי בדעתו, שהרי הוא הקובע איזה מהטלאים יהיה מחיר הכלב, וכשהוא בוחר עכשיו באחד מהם הריהו מברר שלכך היתה דעתו מתחילה, ואילו בשאר תערובות — האיסור אינו תלוי בדעתו.

אכן יש שכתבו בדעת הרמב"ם שמתוך לשון סוגייתנו (שלא ציינה שהשאלה היא לשיטת האומר יש ברירה) עולה שהשאלה היא אף לדעת הסוברים שאין ברירה. וההסבר בתשובת

וכן הוא הדין בשני שותפין שביקשו להיפרד זה מזה, ועמדו וחלקו ביניהם את נכסיהם. אחד נטל בחלקו עשרה טלאים, ואחד נטל בחלקו תשעה טלאים וכלב, שבכגון זה כל הטלאים שכנגד הכלב (שבחלקו של זה שלא לקח את הכלב) — אסור להקדמה משום "מחיר כלב", ואילו תשעת הטלאים שעם הכלב — מותר להקדמה. אתנן

הכלב (אדם הנותן טלה לחבירו כתשלום על רביעת כלבתו), וכן מחיר זונה (אדם הנותן לחבירו טלה תחת זונה שתינתן לו לשפחה) — הרי אלו מותרין להקדמה, שכן נאמר באיסור אתנן זונה ומחיר כלב "כי תועבת ה' אלהיך גם שניהם" (דברים שם). והרי הלשון המדגישה "שניהם", מלמדת כי "שניהם" דווקא הם האסורים (אתנן זונה ומחיר כלב) — ולא ארבעה (אף אתנן כלב ומחיר זונה). וכן ללמדנו שדווקא אתנן זונה ומחיר כלב הם עצמם אסורים, אבל ולדותיהן מותרין, שכן נדרש הכתוב "הן" שרק הם אסורים ולא ולדותיהן.

ג גמרא ועוד בהגדרת "מחיר כלב", תנו רבנן [שנו חכמים]: "מחיר כלב" — זהו הדבר הניתן כחליפי כלב. שכן הוא מובנה של המלה "מחיר" — הדבר הניתן תמורת דבר אחר, ולא דמים. וכן הוא, הכתוב, אומר: "תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם" (תהלים מד, יג), הרי ש"מחיר" ("במחיריהם") הוא הדבר הניתן בתמורה, שאינו כסף ("בלא הון"). ושואלים: אימא [אמור] בפירוש הכתוב "מחיר כלב" שכוונתו לאיסור אתנן הניתן לזונה, ואתנן הניתן לרביעת כלב, ואיסור מחיר כלב.

ודוחים: אינך יכול לומר כן, שהרי אם כן מספר אלו שלא קרב [אינם קרבים] הוו תלתא [הריהם שלוש]. ואילו בכתוב נאמר "גם שניהם" — שנים הם האסורים, ולא שלשה! ומסבירים את כוונת השאלה: מי קאמרין אנן [האם אומרים אנן] בשאלתנו שיהיו האסורים אתנן לבעילת זונה ואתנן לרביעת כלב, ומחיר כלב? והלא השאלה היתה שאפשר שכוונת הכתוב "מחיר כלב" היא במשמעות אתנן כלב, ולא במשמעות מחיר (חליפי) כלב, קאמרין אנן [אומרים אנן]. ואין האסורים אלא שניים: אתנן הניתן לבעילת זונה ואתנן הניתן לרביעת כלב; ודוחים: אם כן כדברייך, נימא קרא [יאמר הכתוב] "לא תביא אתנן זונה וכלב", ובאופן זה מוסבת המלה "אתנן" על שני אלה. ואולם מדכתוב [מתוך שזאמר] "אתנן זונה ומחיר כלב" — שמע מינה [למד ממונה] שהכוונה לדברים נפרדים, לאתנן הניתן לזונה, ולחליפי כלב.

ך שנינו במשנה בדינים של שני השותפין שחלקו, אחד נטל עשרה טלאים ואחד נטל תשעה טלאים וכלב אחד, שזה שנטל עשרה טלאים — כולם אסורים משום "מחיר כלב". ושואלים: מדוע נאסרו כל העשרה, ניפוק חדא להדי כלבא, והנך כולהו לישתרו [ונוציא אחד הטלאים אצל. כנגד הכלב, ואלו השאר כולם שיותרו]? ומשיבים: הכא במאי עסקינן [כאן במה אנו עוסקים] — כגון דטפי [שעולה], ששווי דמי הכלב יותר מכל חד מינייהו [אחד מהם, מעשרת הטלאים שכנגדו], ואם כן אי אפשר להוציא טלה אחד ודמי הכלב עמו משלים את היתרה.

אזרח ההלכה שני שותפין שחלקו וכו' שני שותפים שחלקו, זה נטל בחלקו עשרה טלאים וזה תשעה טלאים וכלב אחד — כל תשעת הטלאים שעם הכלב ככלל "מחיר כלב", ומותרים. ואולם עשרת הטלאים שכנגדו, אם יש אחד מהם שהוא זהה בשוויו לכלב, או שדמיו יתרים על דמי הכלב — הריהו מוציא מן העשרה והריהו אסור כדון "מחיר כלב", ושאר הטלאים מותרים. ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותים מדמי הכלב — כל עשרת הטלאים אסורים. כמשנה וכגמרא להלן. (רמב"ם שם די"ז).

אתנן הכלב ומחיר זונה אתנן כלב ומחיר זונה מותרים למזבח. כמשנה. (רמב"ם שם די"ח).

ולדות אתנן זונה ומחיר כלב ולדות אתנן זונה ומחיר כלב מותרים למזבח. כמשנה. (ראה רמב"ם שם פי"ג הי"ב).

מסורת הש"ס
ה. שם.
ו. בכורות נא, ילק"ש תורה תתקלד.
ז. תוספתא תמורה פ"ד ד.
ח. בכורות שם.

גרסות

אתנן הכלב ומחיר זונה במשניות: אתנן כלב ומחיר זונה ובדפ"י חסר כל קטע זה.
ולא ולדותיהן במשניות: שנאמר הן ולא ולדותיהן. זהו חליפי כלב בכתי"מ ועוד: אלו חליפי כלב.
אימא אתנן זונה בכתי"י ובש"מ: ואימא אתנן ממש.
אם כן לא קרב הוו תלתא גם שניהם ולא שלשה בכתי"מ ובש"מ: אם כן הוי להו תלתא גם שניהם כתיב ולא שלשה.

מדכתוב אתנן זונה ומחיר כלב בכתי"מ מילים אלה חסרות.

שמע מינה בכתי"מ ועוד: שמע מינה מחיר הוא דאמר רחמנא ולא אתנן שמע מינה.

ניפוק חדא להדי כלבא בכתי"מ ועוד: ליפוק חד בהדי כלבא.

כגון דטפי דמי כלב מחד מינייהו ברבינו גרשום: כגון דאיטפי דמי כלבא מכל חד מינייהו.

והאי טיפונא דכלב בכתי"י: וההיא טופינא דכלב.

גמרא איספורק — עס מקום. לפרה — אַדומה. וריקועין — ליפוי למוצח, אס נאן

לה זוכ. אחורי בית הכפורת — דאמריין צפיק קמא דיומא (כא,6): אמת עשרה אמה היו נותרים צעורה אחורי חומת בית הכפורת. דאפילו האם דקילה קדושהה — אסור האמתן, אס יש צנין לעשות והוא נתן לה אונים צאמננה. אתנן ומחיר חל עלייהו — כדנענן צממתימן: "לכל נדר" — להציא את העוף. בממנה על פסחו — הא דאליטריין קרא למעוטיה. כגון שפריש פסחו ולאחר זמן אמר לזונה "הנעלי לי והימנו על פסחי צאמננין". וכיון דאמר רבי רשאי אדם לנטות אחריס אס יטערן למעות לשוס דבר — אלמא ממונו הוא, ואימא ליסול עליה אמתן. להכי אליטריך "לכל נדר" — להוציא הגדור. ואם ימעט — דריש הכי: שנמעט צימו, שאין לו מה סהוא לניין [לקנות לזוך פסח, דהיינו] "מהיות משה" — החייהו משה, שימנה אחריס עמו על פסחו, וימנו לו מעות. מכדי אכילה — אס נמעט הציט מכדי אכילה — יקבל חיזמו ומונו זמן שהה שאין לו מה שיאכל החייהו משה. אס אין לו עליס לללומו — מכדי אכילה הוא והחייהו, ולא החייהו משה. (ולא) מכדי מקח — שאס רוצה לעשות סחורה ונמעט צימו מכדי איתו מקח, שאין לו מה לימן ט' — אינו ממנה אחריס על פסחו כדן. עובר ירך אמו הוא — והוא עלמנו נרצע. זה וזה גורם — הזכר צעא על צמנה זו והיא גרמנו לולד סינא, והרי גרמניהו איסור והימר, דאצוי מותר ואמו אסורה.

תוספתא, דף 100א

תוספות

דאפילו להדיוט נמי אסור. והא דפליגי לגבוה (נמי שרי) — להודיען (כחן דרבנן) דאפילו לגבוה נמי שרי. לכך נראה דאף להדיוט אסור, והא דנטק לא יקרב — משום רבנן דאמרי יקרב נקטיה.

אבל נרבעו ולבסוף עיברו דברי הכל מותרין — פירוש: זה וזה גורם מותר. וקשה: דשמעינן ליה לרבי אליעזר דאית ליה בפרק "כל שעה" (פסחים כז,א) זה וזה גורם אסור! ויש לומר: דהיתם מיירי בדבר שאסור לא להדיוט, והכא מיירי באיסור גבוה לבד.

תגינתו, ומעותיו חולין, שַׁעַל מִנֵּת פֶּן הִקְדִּישׁוּ יִשְׂרָאֵל פְּסָחֵיהֶן.
ז' כ"ל הָאֶסוּרִים לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ וכו'. **אָמַר רַב:** כֹּל הָאֶסוּרִים לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וְלִדְוֹתֵיהֶן מוֹתְרִים. וְתִנֵּי עֵלָה: **ז' וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר.** אָמַר רַב הוֹנָא בְּר חִינְנָא, אָמַר רַב נַחֲמָן: מִחְלוֹקֶת שְׁעִיבְרוּ וּלְבַסּוּף נִרְבְּעוּ, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: **כ"ע** עוֹבֵר יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא, וְרַבְּנָן סָבְרִי: לֹא יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא. אָבָל נִרְבְּעוּ וּלְבַסּוּף עֵיבְרוּ — דְּבַרֵּי הַכֹּל מוֹתְרִין. רַבָּא אָמַר: מִחְלוֹקֶת פְּשָׁנְרַבְעוּ וּלְבַסּוּף עֵיבְרוּ, **כ"ד** דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: זֶה וְזֶה גוֹרֵם — אָסוּר. וְרַבְּנָן סָבְרִי: זֶה וְזֶה גוֹרֵם — מוֹתֵר. אָבָל עֵיבְרוּ וּלְבַסּוּף נִרְבְּעוּ — דְּבַרֵּי הַכֹּל אָסוּרִין. וְרַבָּא לְטַעְמִיהּ, **כ"ד** דְּאָמַר רַבָּא: וְלֹד נִרְבַּעַת אָסוּרָה — הִיא וּוְלָדָהּ נִרְבְּעוּ, וְלֹד נוֹגַחַת אָסוּר — הִיא וּוְלָדָהּ נִגְחוּ.

ח' לִישָׁנָא אַחְרֵינָא אִמְרֵי לָהּ. **י"ג** אָמַר רַב הוֹנָא בְּר חִינְנָא, אָמַר רַב נַחֲמָן: מִחְלוֹקֶת שְׁנִרְבְּעוּ כְּשֶׁהָן מוֹקְדְּשֵׁין, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: בִּיזוּי מִילְתָּא, וְרַבְּנָן סָבְרִי: לֹא. אָבָל נִרְבְּעוּ כְּשֶׁהָן חוּלִין, הוּאִיל וְאִשְׁתַּנּוּ — דְּבַרֵּי הַכֹּל מוֹתְרִין. רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן: מִחְלוֹקֶת פְּשָׁנְרַבְעוּ כְּשֶׁהָן חוּלִין, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: בִּיזוּי מִילְתָּא, וְרַבְּנָן סָבְרִי: הוּאִיל וְאִשְׁתַּנּוּ מוֹתְרִין, אָבָל נִרְבְּעוּ כְּשֶׁהָן מוֹקְדְּשֵׁין — דְּבַרֵּי הַכֹּל אָסוּרִין.
המוקדשין כעופות שאתנן ומחיר חל עליהן, ונלמד דבר זה מקל וחומר: ומה עופות הקלים, שהרי אין המום פוסל בהן — דינם שאתנן ומחיר חל עליהן, מוקדשים החמורים, שהרי המום פוסל בהן — אינו דין שאתנן ומחיר חל עליהן? לכך תלמוד לומר (מלמדנו הכתוב) "לכל נדר" — להוציא מכלל דין האתנן ומחיר את זה הנדרו כבר, כמוקדשים הללו שכבר נדרום למקדש, ושואלים על כך: טעמא [הסעטן] שאין דין אתנן ומחיר נוהג במוקדשים, הרי זה רק משום דמעטינניהו קרא [שמייעסם הכתובן] "לכל נדר", ונדייק: הא [הרין] שאם לא מעטיניהו קרא [לא מיעסס הכתובן]. הוה אמינא [היייתי אומר]: כי יהיב [כאשר נתן] לה לזונה בשכרה מוקדשין — חל עליהן אתנן ומחיר, והא לאו ממונא [הרי לא מונון] של אדם זה הוא הקרבן שנתן לה, ואין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו! אמר רב הושעאי: מדובר כאן במונא ששכר לזונה הריהו ממונה [מצרף אותה לחבורת אובלי קרבן הפסח] על קרבן פסחו, וכשיטת רבי היא הסבור שמכלל זכויותיו של בעל קרבן הפסח להקנות עליו אחרים כתמורה לכסף שחייב להם. דתניא [שכן שנויה ברייתא] על הפסוק האמור בקרבן פסח "ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכוסו על השח" (שמות יב, ד). ונדרש הכתוב שאם "ימעט הבית" ואין לו לבעל השח די מעות כדי לצרכי הפסח — הרי "מהיות משה" כלומר, החייהו לבעל הבית משה זה, שיטול מעות משכנו וימנה אותו על הפסח, ובאותן מעות יקנה צרכיו. והוה דווקא כשחשר לו מכדי אכילה ולא כשחשר לו מכדי מקח, שהוא נזקק למעות לצרכים אחרים. רבי אומר: אף מכדי מקח, שאם אין לו מעות לצרכי עצמו שאינם לאכילה — הריהו ממונה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו, ומעותיו שויבל עבור כך, הריהו חולין. וטעם הדבר: שעל מנת כן הקדישו מלכתחילה ישראל את פסחיהן, שאפשר יהיה להמנות עליו אחרים בתמורה למעות שיתקבלו מהם.

ז' שנינו במשנה שכל אלה האסורים לגבי מזבח ולדותיהם מותרים להקרבה. והענין זה אמר רב: זה ששנינו שכל האסורים לגבי מזבח ולדותיהן מותרים, אין זה אלא דכברי חכמים, ואין אלה דברי הכל. וכן תני עלה [שנינו בברייתא תוספת עליה. על דין זה של משנתן] ור' אליעזר אוסר את הולדות מהקרבה. ובביאור מחלוקתם של חכמים ור' אליעזר בדין הולדות, אמר רב הונא בר חיננא, אמר רב נחמן: מחלוקת זו עוסקת בזמן שכבר עיברו (היו מעוברות) בהמות הקודש ולבסוף (ולאחר מכן), לפני שילדו את עובריהן, נפסלו להקרבה, כגון שנרבעו (או שהוקצו לעבודה זרה, וכן שאר הפסולים המנויים במשנה שבתחילת פרקנו). שבמקרה זה ר' אליעזר סבר [טברן] שאף העובר נפסל מהקרבה, משום שעובר כירך [כאחד האיברים, חלק מגוף] אמו הוא נחשב. ואילו רבנן סברי [חכמים טבריים] שאין הולדות נפסלים להקרבה בכך, משום שעובר לאו [לא] ירך אמו הוא נחשב. אבל במקרה שבתחילה נרבעו (או שאר פסולים) ולבסוף (ולאחר מכן) עיברו, שלא היה עובר במעיה של בהמה זו בשעה שנפסלה — דברי הכל מותרין. ואילו רבא אמר: מחלוקת זו של חכמים ור' אליעזר הרייה דווקא כשנרבעו ולבסוף עיברו. וטעמם של החולקים — שר' אליעזר סבר [טברן] כלל הוא בהלכה כי זה וזה גורם (כאשר ישנם שני גורמים להיווצרותו של מצב מסוים, האחד אסור והשני מותר) — הדבר שנוצר על ידם הריהו אסור. ואף כאן, אף שהזכר שרבע את הבהמה (אבי הולד) הריהו כשר, כיון שהבהמה האם פסולה, אף הולד פסול. ואילו רבנן סברי [חכמים טבריים] כלל זה בהלכה: שזה וזה גורם — מותר, ומשום כך, אף הולד הנוולד במקרה זה שקודם נרבעה ורק אחר כך נתעברה הריהו כשר. אבל במקרה שבתחילה עיברו (היו כבר מעוברות) ולבסוף נרבעו — דברי הכל אסורין. ומעייים: ורבא הלך בזה לטעמיה [לסענומו. לשיטתן]. שכן אמר רבא: הולד הנוולד לבהמה שאסורה משום נרבעת אף הוא אסורה, וטעם הדבר: היא וולדה נרבעו, וכן ולד הנוגחת אסור, וטעם הדבר: היא וולדה נגחו.

ח' לישנא אחרינא אמרי לה [לשון אחרת אומרים אותה]. אמר רב הונא בר חיננא, אמר רב נחמן: מחלוקת חכמים ור' אליעזר היא דווקא במקרה שנרבעו כשהן כבר מוקדשין, שר' אליעזר סבר [טברן] שאף הולדות הנוולדים פסולים להקרבה, שכן אם נקריבם — ביזוי הקודש הוא, וביזוי הקודש מילתא [דבר] הוא. ואילו רבנן סברי [חכמים טבריים] שאפשר להקריב את הולדות, שכן לדעתם לא נחשב הדבר כביזוי הקודש. אבל במקרה שנרבעו כשהן חולין ורק לאחר מכן הוקדשו, הואיל ואשתנו [והששתן] בכך, שהרי הוקדשו — דברי הכל מותרין. ואילו רבא אמר בשמו של רב נחמן הסבר אחר למחלוקתם: מחלוקת זו היא דווקא כשנרבעו כשהן חולין, שר' אליעזר סבר [טברן]: הרי זה ביזוי הקודש וביזוי מילתא [דבר] הוא. ורבנן סברי [חכמים טבריים]: הואיל ואשתנו [והששתן] — מותרין, אבל נרבעו כשהן מוקדשין — לדברי הכל אסורין.

עיונים

לרבות את הריקועין שהם באים לבית. ומן הדברים עולה, שלשיטת חכמים הורשים מכתבו זה לרבות אף את הריקועים, שאין הם זורשים מכתבו זה למעט פרה אדומה. ולשיטתם אכן הפרה האדומה אינה באה מאתנן ומחירן. שאף שהיא כקדשי בודק הבית. מכל מקום יש בה צד קדשי מזבח, וכפי שהדבר נלמד לכמה עניינים מבין שהתורה מכנה את הפרה האדומה "אשאת", כשם הקרבן.
מכדי אכילה ולא מכדי מקח רבי אומר אף מכדי מקח בסוגייה בפסחים (א,א) מובאים הסבריהם של אמוראים למחלוקת זו שבין חכמים רבי. יש האומרים שרק אם הוא ממנה על הפסח אדם אחר תמורת מעות כי נזקק הוא לעצים לצורך צליתו של הפסח, כיון שהדבר נועד לתקנתו של הקרבן — הרי זה כגוף הפסח, ומותר הדבר לדעת הכל. ולא נחלקו אלא כשהוא נזקק לכסף כדי לקנות מצה ומזור. שלדעת חכמים הרי זו אכילה אחרת. שאינה שייכת לקרבן הפסח, ואסור להמנות אחרים לשם כך. ולדעת רבי, כיון שהכשרו של הקרבן הוא זה (שהרי הקרבן נאכל על מצות ומזורים) — הרי זה כגוף הפסח, ומותר. ויש האומרים שאף לצורך מצה ומזור לא נחלקו חכמים ורבי, שחבל מדיים שרשאי הוא להמנות לצורך זה, ולא נחלקו אלא בהיתר לקנות בכסף זה גברים לעצמו ("חלוק, טלית"). שלדעת חכמים אסור הדבר, שאין ההיתר לקבל מעות עבור השח אלא לצורך אכילת הפסח, ולא לצורך של בעל השח. ואילו רבי סובר שבכלל ההיתר אף כל צרכי אבריו עצמו.

כל האסורין

פרק ששי

כל הבהמות הקדשים שנעשו טרפה, והריהן עתה פסולות להקרבה, ואסורות אף למאכל — אין פודיין אותן בדמים, כדי להוציאן לחולין ולהשתמש בדמיהן לקניית קרבות במקומם. וטעם הדבר: מפני שאין פודיין את הקדשים על מנת להאכילן לכלבים (שכן אין הטריפות דאוייות אלא למאכל כלבים) שיש בדבר זה משום כזיוו הקדשים.

ז' כֹּל הַקְּדָשִׁים שֶׁנַּעֲשׂו טְרַפָּה — אֵין פּוֹדִין אוֹתָן, יִשְׁאַין פּוֹדִין אֶת הַקְּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לְכָלְבִּים.

ד גמרא תנו רבנן: "נתן לה חיטין ועשאתן סולת, זיתים ועשאתן שמן, או ענבים והיא עשאתן יין, נחלקן בדינם של אלה שתי ברייתות. תני חדא [שנויה ברייתא אחרת]: כל אלה אסורים להקרבה, ותניא אידך [ושנויה ברייתא אחרת]: מותרין להקרבה. ובענין זה אמר רב יוסף שכן תני [שנה] החכם גוריין שמן הישוב אספורק: בית שמאי אוסרין את כל אלה להקרבה, ואילו בית הלל מתיירין. ובהסבר שיטותיהם: בית הלל סברי [טבריים]: נאמר באיסור אתנן זונה ומחיר כלב "כי תועבת ה' אלהיך גם שניהם" (דברים כג, יט), והרי הלשון המדגישה "שניהם" מורכבת היא משתי מלים: "שנים" "הם", וללמדנו: מן הכתוב "הם" — דווקא הם עצמם אסורים, ולא ולדותיהן, וכן "הם" — דווקא ולא שינוייהן (כגון קבלה בשכרה היטים ועשתה מהן סולת), ואילו בית שמאי סברי [טבריים]: מן האמור "הם" — יש ללמוד: ולא ולדותיהן, ומן האמור בכתוב "גם" — יש ללמוד: לרבות שינוייהן, שאף הם בכלל איסור ה"אתנן". ושואלים: ולשיטת בית הלל, הכתיב (הרי נאמר) "גם"! ואומרים: "גם" זה שנאמר לבית הלל אכן קשה.

ה תנו רבנן: **י"ג** "בית ה' אלהיך" — פָּרַט לַפְּרָה שְׁאֵין בָּאָה לַבַּיִת, דְּבַרֵּי רַבִּי אֱלִעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לַרְבּוֹת אֶת הַרְיָקוּעִין. **י"ד** מֵאֵן חֲכָמִים? אָמַר רַב חֲסֵדָא: רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא. דְּתַנַּיָּא: "נתן לה זֶהב, רַבִּי יוֹסִי בְּר יְהוּדָה אוֹמַר: אֵין עוֹשֵׂין רִיקוּעִין, אִפְּיֵלוּ אַחְרֵי בֵּית הַפְּפֹרֶת.

ו' "נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרין" כו'. "ויהיו מוקדשין אתנן ומחיר חל עליהן מקל וחומר: ומה עופות, שאין המום פוסל בהן — אתנן ומחיר חל עליהן. מוקדשים, שהמום פוסל בהן — אינו דין שאתנן ומחיר חל עליהן? תלמוד לומר "לכל נדר" — להוציא את הנדור. טעמא — דמעטיניהו קרא, הא לא מעטיניהו קרא — הוה אמינא: פי יהיב לה מוקדשין, חל עליהן אתנן ומחיר, וְהָא לֹא מְוֹנָא הוּא! אָמַר רַב הוֹשַׁעַי: בְּמִמְנָה עַל פְּסָחוּ, וְרַבִּי הִיא. דְּתַנַּיָּא: **ט' "וְאִם יַמְעַט מִהַיּוֹת מִשֶּׁה" — הַחִיּוּהוּ מִשֶּׁה, מִכְּדֵי אֲכִילָה וְלֹא מִכְּדֵי מְקַח. רַבִּי אוֹמַר: אִף מִכְּדֵי מְקַח, שְׁאִם אֵין לוֹ — מְמַנָּה אַחְרִים עִמּוֹ עַל פְּסָחוּ וְעַל חֲגִיגָתוֹ, וּמְעוֹתָיו עֵיבְרוּ דַבְּרֵי הַכֹּל מוֹתְרִין" כו'. "ויהיו מוקדשין אתנן ומחיר חל עליהן מקל וחומר: ומה עופות, שאין המום פוסל בהן — אתנן ומחיר חל עליהן. מוקדשים, שהמום פוסל בהן — אינו דין שאתנן ומחיר חל עליהן? תלמוד לומר "לכל נדר" — להוציא את הנדור. טעמא — דמעטיניהו קרא, הא לא מעטיניהו קרא — הוה אמינא: פי יהיב לה מוקדשין, חל עליהן אתנן ומחיר, וְהָא לֹא מְוֹנָא הוּא! אָמַר רַב הוֹשַׁעַי: בְּמִמְנָה עַל פְּסָחוּ, וְרַבִּי הִיא. דְּתַנַּיָּא: **ט'** "וְאִם יַמְעַט מִהַיּוֹת מִשֶּׁה" — הַחִיּוּהוּ מִשֶּׁה, מִכְּדֵי אֲכִילָה וְלֹא מִכְּדֵי מְקַח. רַבִּי אוֹמַר: אִף מִכְּדֵי מְקַח, שְׁאִם אֵין לוֹ — מְמַנָּה אַחְרִים עִמּוֹ עַל פְּסָחוּ וְעַל חֲגִיגָתוֹ, וּמְעוֹתָיו עֵיבְרוּ דַבְּרֵי הַכֹּל מוֹתְרִים. וְתִנֵּי עֵלָה: **ז' וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר.** אָמַר רַב הוֹנָא בְּר חִינְנָא, אָמַר רַב נַחֲמָן: מִחְלוֹקֶת שְׁעִיבְרוּ וּלְבַסּוּף נִרְבְּעוּ, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: **כ"ע** עוֹבֵר יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא, וְרַבְּנָן סָבְרִי: לֹא יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא. אָבָל נִרְבְּעוּ וּלְבַסּוּף עֵיבְרוּ — דְּבַרֵּי הַכֹּל מוֹתְרִין. רַבָּא אָמַר: מִחְלוֹקֶת פְּשָׁנְרַבְעוּ וּלְבַסּוּף עֵיבְרוּ, **כ"ד** דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: זֶה וְזֶה גוֹרֵם — אָסוּר. וְרַבְּנָן סָבְרִי: זֶה וְזֶה גוֹרֵם — מוֹתֵר. אָבָל עֵיבְרוּ וּלְבַסּוּף נִרְבְּעוּ — דְּבַרֵּי הַכֹּל אָסוּרִין. וְרַבָּא לְטַעְמִיהּ, **כ"ד** דְּאָמַר רַבָּא: וְלֹד נִרְבַּעַת אָסוּרָה — הִיא וּוְלָדָהּ נִרְבְּעוּ, וְלֹד נוֹגַחַת אָסוּר — הִיא וּוְלָדָהּ נִגְחוּ.**

ח' לִישָׁנָא אַחְרֵינָא אִמְרֵי לָהּ. **י"ג** אָמַר רַב הוֹנָא בְּר חִינְנָא, אָמַר רַב נַחֲמָן: מִחְלוֹקֶת שְׁנִרְבְּעוּ כְּשֶׁהָן מוֹקְדְּשֵׁין, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: בִּיזוּי מִילְתָּא, וְרַבְּנָן סָבְרִי: לֹא. אָבָל נִרְבְּעוּ כְּשֶׁהָן חוּלִין, הוּאִיל וְאִשְׁתַּנּוּ — דְּבַרֵּי הַכֹּל מוֹתְרִין. רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן: מִחְלוֹקֶת פְּשָׁנְרַבְעוּ כְּשֶׁהָן חוּלִין, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: בִּיזוּי מִילְתָּא, וְרַבְּנָן סָבְרִי: הוּאִיל וְאִשְׁתַּנּוּ מוֹתְרִין, אָבָל נִרְבְּעוּ כְּשֶׁהָן מוֹקְדְּשֵׁין — דְּבַרֵּי הַכֹּל אָסוּרִין.
המוקדשין כעופות שאתנן ומחיר חל עליהן, ונלמד דבר זה מקל וחומר: ומה עופות הקלים, שהרי אין המום פוסל בהן — דינם שאתנן ומחיר חל עליהן, מוקדשים החמורים, שהרי המום פוסל בהן — אינו דין שאתנן ומחיר חל עליהן? לכך תלמוד לומר (מלמדנו הכתוב) "לכל נדר" — להוציא מכלל דין האתנן ומחיר את זה הנדרו כבר, כמוקדשים הללו שכבר נדרום למקדש, ושואלים על כך: טעמא [הסעטן] שאין דין אתנן ומחיר נוהג במוקדשים, הרי זה רק משום דמעטינניהו קרא [שמייעסם הכתובן] "לכל נדר", ונדייק: הא [הרין] שאם לא מעטיניהו קרא [לא מיעסס הכתובן]. הוה אמינא [היייתי אומר]: כי יהיב [כאשר נתן] לה לזונה בשכרה מוקדשין — חל עליהן אתנן ומחיר, והא לאו ממונא [הרי לא מונון] של אדם זה הוא הקרבן שנתן לה, ואין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו! אמר רב הושעאי: מדובר כאן במונא ששכר לזונה הריהו ממונה [מצרף אותה לחבורת אובלי קרבן הפסח] על קרבן פסחו, וכשיטת רבי היא הסבור שמכלל זכויותיו של בעל קרבן הפסח להקנות עליו אחרים כתמורה לכסף שחייב להם. דתניא [שכן שנויה ברייתא] על הפסוק האמור בקרבן פסח "ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכוסו על השח" (שמות יב, ד). ונדרש הכתוב שאם "ימעט הבית" ואין לו לבעל השח די מעות כדי לצרכי הפסח — הרי "מהיות משה" כלומר, החייהו לבעל הבית משה זה, שיטול מעות משכנו וימנה אותו על הפסח, ובאותן מעות יקנה צרכיו. והוה דווקא כשחשר לו מכדי אכילה ולא כשחשר לו מכדי מקח, שהוא נזקק למעות לצרכים אחרים. רבי אומר: אף מכדי מקח, שאם אין לו מעות לצרכי עצמו שאינם לאכילה — הריהו ממונה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו, ומעותיו שויבל עבור כך, הריהו חולין. וטעם הדבר: שעל מנת כן הקדישו מלכתחילה ישראל את פסחיהן, שאפשר יהיה להמנות עליו אחרים בתמורה למעות שיתקבלו מהם.

ז' שנינו במשנה שכל אלה האסורים לגבי מזבח ולדותיהם מותרים להקרבה. והענין זה אמר רב: זה ששנינו שכל האסורים לגבי מזבח ולדותיהן מותרים, אין זה אלא דכברי חכמים, ואין אלה דברי הכל. וכן תני עלה [שנינו בברייתא תוספת עליה. על דין זה של משנתן] ור' אליעזר אוסר את הולדות מהקרבה. ובביאור מחלוקתם של חכמים ור' אליעזר בדין הולדות, אמר רב הונא בר חיננא, אמר רב נחמן: מחלוקת זו עוסקת בזמן שכבר עיברו (היו מעוברות) בהמות הקודש ולבסוף (ולאחר מכן), לפני שילדו את עובריהן, נפסלו להקרבה, כגון שנרבעו (או שהוקצו לעבודה זרה, וכן שאר הפסולים המנויים במשנה שבתחילת פרקנו). שבמקרה זה ר' אליעזר סבר [טברן] שאף העובר נפסל מהקרבה, משום שעובר כירך [כאחד האיברים, חלק מגוף] אמו הוא נחשב. ואילו רבנן סברי [חכמים טבריים] שאין הולדות נפסלים להקרבה בכך, משום שעובר לאו [לא] ירך אמו הוא נחשב. אבל במקרה שבתחילה נרבעו (או שאר פסולים) ולבסוף (ולאחר מכן) עיברו, שלא היה עובר במעיה של בהמה זו בשעה שנפסלה — דברי הכל מותרין. ואילו רבא אמר: מחלוקת זו של חכמים ור' אליעזר הרייה דווקא כשנרבעו ולבסוף עיברו. וטעמם של החולקים — שר' אליעזר סבר [טברן] כלל הוא בהלכה כי זה וזה גורם (כאשר ישנם שני גורמים להיווצרותו של מצב מסוים, האחד אסור והשני מותר) — הדבר שנוצר על ידם הריהו אסור. ואף כאן, אף שהזכר שרבע את הבהמה (אבי הולד) הריהו כשר, כיון שהבהמה האם פסולה, אף הולד פסול. ואילו רבנן סברי [חכמים טבריים] כלל זה בהלכה: שזה וזה גורם — מותר, ומשום כך, אף הולד הנוולד במקרה זה שקודם נרבעה ורק אחר כך נתעברה הריהו כשר. אבל במקרה שבתחילה עיברו (היו כבר מעוברות) ולבסוף נרבעו — דברי הכל אסורין. ומעייים: ורבא הלך בזה לטעמיה [לסענומו. לשיטתן]. שכן אמר רבא: הולד הנוולד לבהמה שאסורה משום נרבעת אף הוא אסורה, וטעם הדבר: היא וולדה נרבעו, וכן ולד הנוגחת אסור, וטעם הדבר: היא וולדה נגחו.

ח' לישנא אחרינא אמרי לה [לשון אחרת אומרים אותה]. אמר רב הונא בר חיננא, אמר רב נחמן: מחלוקת חכמים ור' אליעזר היא דווקא במקרה שנרבעו כשהן כבר מוקדשין, שר' אליעזר סבר [טברן] שאף הולדות הנוולדים פסולים להקרבה, שכן אם נקריבם — ביזוי הקודש הוא, וביזוי הקודש מילתא [דבר] הוא. ואילו רבנן סברי [חכמים טבריים] שאפשר להקריב את הולדות, שכן לדעתם לא נחשב הדבר כביזוי הקודש. אבל במקרה שנרבעו כשהן חולין ורק לאחר מכן הוקדשו, הואיל ואשתנו [והששתן] בכך, שהרי הוקדשו — דברי הכל מותרין. ואילו רבא אמר בשמו של רב נחמן הסבר אחר למחלוקתם: מחלוקת זו היא דווקא כשנרבעו כשהן חולין, שר' אליעזר סבר [טברן]: הרי זה ביזוי הקודש וביזוי מילתא [דבר] הוא. ורבנן סברי [חכמים טבריים]: הואיל ואשתנו [והששתן] — מותרין, אבל נרבעו כשהן מוקדשין — לדברי הכל אסורין.

אורה ההלכה

קדשים שנעשו טרפה בהמה שנולד בה אחת מהדברים העושים אותה לטרפה, אף שאינה ראויה לקרבן ואסור להעלותה על גבי המזבח, מכל מקום אין פרוים אותה. לפי שאין פרוים את הקדשים להאכילם לכלבים, אלא ירעו עד שימותו, ויקברו. במשנה. (רמב"ם שם פ"ב ה"י).

לרבות את הריקועין נתן לזונה באתנה דבר שהוא עצמו יכול להיעשות ריקועים לציפוי — אסור לעשותו ריקועים לבית המקדש. כחכמים (שהיא דעת ר' יוסי בר' יהודה לדברי רב חסדא. כ"ט). (רמב"ם שם פ"ד ה"ח).

בגמנה על פסחו הממנה את הזונה על פסחו באתנה — לא נפסל הפסח מהקרבה, לפי שכבר זכה בו גבוה משעה שהקדישו. כרבי. (רמב"ם שם ה"ט).

עוברו ולבסוף נרבעו בהמה שנעברה בה בעירה (וכגון שנרבעה, או נעברה לעבודה זרה), או שהמיתה את האדם כשהיתה מעוברת — ולדה אסור למוזב כמותה, שהרי הולד היה מצוי עמה בעת שנפסלה והיה כאבר מאיבריה. ואולם אם נתעברה אחר שנעברה בה בעירה או אחרי שהמיתה — הרי ולדה כשר למוזב. ואפילו נרבעה כשהיא מוקדשת ואחר כך נתעברה, וכל שכן אם נרבעה כשהיתה חולין ואחר כך היקדשה, ונתעברה, שלדה מותר למוזב. כרבא, ובשולחן הגמרא שאינה מחולקת בין נרבעו כשהן חולין לנרבעו כשהן מוקדשין (מהרי"ו קרוקא). (רמב"ם שם פ"ג ה"ח).

תמורה

מסורת הש"ס

יב. פסחים כט,א. תמורה ז,א. משנה תמורה לב, (משנה). ירושלמי מעיש פיב הי"ב. שם פסחים פ"א הי"ד. תוספתא שם י"א. מדרש תנאים לדברים יב, טו. ילקיש תורה תתפב.

יג. פסחים כט,א. תמורה ז,א. משנה תמורה לב, ירושלמי מעיש פיב הי"ב. שם פסחים פ"א הי"ד. תוספתא תמורה פ"ד י"א. מדרש תנאים לדברים יב,טו. ילקיש תורה תתפב.

יד. ב"ק סח,ב. תוספתא שם ז. ע"ז מ"ב, ספרי דברים כג, יט. ילקיש תורה תתקלד. ראה תוספתא פרה פ"ב ב.

טז. עירובין פ"א, תענית ז,א. כ"ב